

Speaker 1: Welkom bij een nieuwe aflevering van "De EduKast". Aflevering 2025.07.

Vandaag duiken we dieper in een intrigerend en steeds relevanter onderwerp binnen ons vakgebied: de paradox van AI in het onderwijs. De komst van generatieve AI, met ChatGPT als baanbrekend voorbeeld in 2022, heeft de discussie over de impact van technologie op ons onderwijssysteem in een stroomversnelling gebracht.

Speaker 2: Absoluut. Het artikel "De paradox van AI in het onderwijs: hoe komen we tot het juiste midden?" van Martine Schilder van Avans Hogeschool, maart 2025, belicht deze spanning op een verhelderende wijze. Schilder, die zelf docent is, erkent de potentie van AI om werkdruk te verlagen en taken te vereenvoudigen. Tegelijkertijd uit ze zorgen over fundamentele menselijke waarden zoals rechtvaardigheid, menswaardigheid en privacy, een zorg die ook gedeeld wordt door de Onderwijsraad. Dit spanningsveld, wat Schilder als een paradox beschrijft, vormt de kern van haar onderzoek binnen het AI-Learning Lab.

Speaker 1: Inderdaad. De kern van deze paradox ligt in de ogenschijnlijke tegenstelling tussen technologische vooruitgang en het behoud van menselijke verbinding, vooral binnen beroepen zoals sociaal werk waar de relatie centraal staat. Schilder ervoer aanvankelijk zelf een taalbarrière en twijfel, wat haar motiveerde om te onderzoeken of haar collega's, die weerstand toonden, een vergelijkbare kloof ervaren. Dit raakt direct aan de acceptatie en implementatie van AI in de onderwijspraktijk.

Speaker 2: En dat is een cruciaal punt voor ons als experts in leertechnologie. We zien vaak dat de neiging bestaat om de spanning die voortkomt uit een paradox te negeren, simpelweg op te lossen, of te ontkennen. Dit leidt tot verlamming of polarisatie, zoals Schaap en Capiou beschrijven in hun praktijkonderzoek. De oplossing ligt volgens hen in het "en-en-denken": niet kiezen tussen twee uitersten, maar erkennen dat beide nodig zijn en elkaar kunnen aanvullen. Dit betekent dat we niet moeten kiezen tussen het verbieden of omarmen van AI, maar moeten zoeken naar waar beide polen excelleren en elkaar versterken.

Speaker 1: Precies. Dit "juiste midden" vinden, zoals Aristoteles dat al formuleerde in zijn deugdenethiek, is essentieel. Denk aan de balans tussen 'aandacht versus efficiëntie' of 'creativiteit versus duidelijkheid' in de context van AI. Voor docenten betekent dit dat ze niet alleen de technische aspecten van AI moeten begrijpen, maar ook de ethische en pedagogische implicaties ervan. Het gaat erom een constructieve dialoog te voeren binnen teams, om de spanningen te erkennen en te inventariseren. Het "goede AI-gesprek" is hier een uitstekend voorbeeld van.

Speaker 2: En dat is waar professionalisering om de hoek komt kijken. De initiële fase van zo'n dialoog is cruciaal: het creëren van ruimte om perspectieven te delen en te inventariseren, zonder direct naar snelle oplossingen te grijpen of elkaar te overtuigen. Het artikel benadrukt dat deze aanpak heeft geleid tot meer motivatie bij docenten om te experimenteren met AI en om verdere stappen te ondernemen in de implementatie. Dit toont aan dat een gedragen plan pas werkt als het mét alle betrokkenen wordt gecreëerd.

Speaker 1: De paradoxale spanningen rondom AI zijn niet beperkt tot één onderwijssector, zo blijkt uit onderzoek van Schilder. Docententeams in alle hbo-sectoren ervaren soortgelijke zoektochten, variërend van tijdsinvestering en onduidelijkheid in richtlijnen tot ethische vraagstukken. Dit onderstreept de noodzaak voor een uniforme benadering van professionalisering die rekening houdt met de diverse paradoxen die in het artikel worden genoemd.

Speaker 2: Dit roept de interessante vraag op: zijn deze paradoxen uniek voor AI, of zien we soortgelijke spanningen bij de introductie van digitale technologieën in het algemeen? Het artikel noemt de "liminale fase" waarin we ons bevinden, een tussentijd van verandering met chaos en onzekerheid. Ik ben geneigd te denken dat veel van deze paradoxen, zoals de snelheidsparadox, de

competentie- en kennisparadox, of de werkdrukparadox, ook speelden bij eerdere technologische innovaties. Denk aan de adoptie van de computer in het onderwijs, of zelfs het internet.

Speaker 1: Dat is een scherpe observatie. De "innovatie-paradox", waarbij onderwijsinstellingen enerzijds verandering moeten omarmen, maar anderzijds geblokkeerd worden door gebrek aan visie of beleid, is zeker niet nieuw. De "snelheids-paradox" – snelle technologische veranderingen versus trage aanpassing van systemen – is ook een terugkerend thema. Wat AI wellicht uniek maakt, is de snelheid en de complexiteit van de ontwikkelingen, de mate waarin het menselijke cognitieve processen kan simuleren, en de diepgaande ethische implicaties die hiermee gepaard gaan, zoals de autonomie-paradox.

Speaker 2: En de "toolparadox" en de "rechtvaardigheidsparadox" zijn ook erg relevant. AI heeft de potentie om de werkdruk te verlichten, maar de huidige hoge werkdruk verhindert docenten om zich hierin te trainen. En de focus op tools kan de blik op leren versperren, terwijl deze tools juist nodig zijn om aan te sluiten bij veranderende onderwijsdoelen. Dit vraagt om professionaliseringstrajecten die niet alleen de 'wat' van AI behandelen, maar ook de 'hoe' en 'waarom', en die ingebed zijn in de dagelijkse praktijk van de docent. De rechtvaardigheidsparadox, waarbij AI ongelijkheid kan vergroten, is een zorg die we ook zagen bij de digitale kloof in bredere zin.

Speaker 1: Tot slot de "autonomieparadox" en de "antropomorfisme-paradox". Hoewel AI de motivatie en zelfstandigheid van studenten kan vergroten, bestaat het risico op afname van kritisch denken en vaardigheidsverlies. En de neiging om menselijke maatstaven te projecteren op AI-chatbots kan leiden tot teleurstelling bij fouten. Professionalisering moet docenten handvatten bieden om deze risico's te mitigeren en AI op een ethisch verantwoorde manier in te zetten, zodat het de menselijke verbinding en kritisch denken juist versterkt. Wat betreft de uniciteit: de intensiteit en schaal van deze paradoxen lijken met AI wel een nieuwe dimensie te krijgen.

Speaker 2: Kortom, het gaat erom dat we de complexiteit van AI in het onderwijs erkennen en de paradoxale spanningen niet uit de weg gaan. Of ze nu uniek zijn voor AI of een bredere context hebben binnen digitale technologie, de urgentie om ermee om te gaan is onmiskenbaar. Door het faciliteren van een open dialoog, het bieden van ruimte voor experimentatie en het ontwikkelen van professionaliseringstrajecten die zowel de technologische als de menselijke aspecten omvatten, kunnen we docenten ondersteunen in deze transitie. Het uiteindelijke doel is om een balans te vinden waarin AI een waardevolle ondersteuning is voor het onderwijs, zonder dat dit ten koste gaat van de menselijke verbinding en de ontwikkeling van kritisch denkvermogen.

Speaker 1: Heel helder. Deze discussie benadrukt dat de adoptie van AI in het onderwijs een iteratief proces is dat continue reflectie en aanpassing vereist. Het is geen kwestie van 'alles of niets', maar van een weloverwogen en gezamenlijke zoektocht naar het 'goede midden'. Bedankt voor het luisteren naar "De EduKast". Je kunt afleveringen vinden op Spotify en op ictoblog.nl